

CZU 342.565.2

APORTUL CURȚII CONSTITUȚIONALE LA ASIGURAREA CONSTITUȚIONALITĂȚII ÎN STATUL DE DREPT

Petru RAILEAN,
doctor în drept, lector universitar

REZUMAT

Articolul este consacrat studierii Curții Constituționale ca unică autoritate de jurisdicție constituțională în vederea elucidării aportului acesteia la asigurarea constituționalității în statul de drept. Se argumentează în acest sens că aportul Curții Constituționale se materializează prin exercitarea următoarelor funcții importante: funcția de interpretare a Constituției, funcția de exercitare a controlului constituționalității, funcția de garantare a realizării principiului separării puterilor, funcția de protecție a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului.

Cuvinte-cheie: Constituție, supremația Constituției, constituționalitate, Curte Constituțională, justiție constituțională, control al constituționalității.

THE CONSTITUTIONAL COURT 'S CONTRIBUTION TO THE INSURANCE OF CONSTITUTIONALITY IN THE RULE OF LAW

Petru RAILEAN,
doctor of Philosophy (PhD), university lecturer

SUMMARY

This article is devoted to the study of the Constitutional Court as the only authority of constitutional jurisdiction in order to elucidate its contribution to ensuring constitutionality in the rule of law. It is argued that the contribution of the Constitutional Court materializes through the exercise of the following important functions: interpretation of the Constitution, exercise of the constitutionality control, te ensuring the realization of the principle of separation of powers and protection of human rights and freedoms.

Keywords: Constitution supremacy, constitutionality, Constitutional Court, constitutional justice, constitutional control.

Introducere. Înțelegerea rostului și rolului unei Curți Constituționale trebuie să plece de la explicarea rațiunii sale și aceasta ne trimite mai întâi la dezvoltarea constituțională.

Apariția constituției în lume s-a produs în contextul unor eforturi, idei și teorii printre care separația puterilor, domnia legii, reprezentativitatea și drepturile naturale ale omului care au avut o relevanță aparte. Apariția constituției a implicat supremația sa. Iar aceasta, ca trăsătură ce exprimă poziția supraordonată a Constituției nu numai în sistemul de drept, ci în întregul sistem social-politic, nu este o simplă teorie, ci o realitate juridică incontestabilă ce trebuie asigurată și garantată. Autoritățile jurisdicționale au apărut astfel, s-au impus și au confirmat în timp ca fiind veritabile garanții ale supremației constituției [33, p. 5-6].

Scopul studiului rezidă în abordarea teoretică a Curții Constituționale

ca unică autoritate de jurisdicție constituțională în vederea elucidării aportului acesteia la asigurarea constituționalității în statul de drept.

Rezultate obținute și discuții. De la originea curților constituționale și pînă în prezent una dintre problemele de fond care justifică crearea lor sînt funcțiile acestora, deoarece ele explică rațiunile care au stat la baza apariției justiției constituționale [17, p. 1083].

Potrivit cercetătorului rus N. V. Vitruk [24], în perioada de tranziție în care ne aflăm este deosebit de necesar de a determina concret scopul, sarcinile, funcțiile și atribuțiile Curții Constituționale ca element component al „sistemului imunitar al societății” [27, p. 31-41].

Scopul și sarcinile activității curților constituționale după conținutul lor sînt foarte apropiate. De regulă, acestea sînt fixate în legi speciale. Astfel, potrivit art. 134 alin. (3) din *Constituția Republicii Moldova*, art. 1 alin. (3) din *Legea*

cu privire la Curtea Constituțională [9] și art. 2 alin. (2) din *Codul jurisdicției constituționale* [3], aceasta:

a) garantează supremația Constituției;

b) asigură realizarea principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească;

c) garantează responsabilitatea statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

Din prevederile citate, după cum se poate observa, legiuitorul nu face distincție și nici nu concretizează scopul și sarcinile Curții Constituționale. Cu toate acestea însă, distincția dintre categoriile date este posibilă și chiar necesară [14, p. 500].

Scopul presupune o perspectivă de durată, strategică a funcționării Curții Constituționale, care se concretizează prin anumite sarcini. În mod concret, se susține că scopul justiției constituționale, a funcționării curților constitu-

ționale rezidă în asigurarea și protecția supremației Constituției, acțiunii directe a acesteia în activitatea tuturor subiecților relațiilor sociale pe întreg teritoriul statului, adică a regimului constituționalității [26, p. 7].

În ceea ce ne privește [14, p. 500], luând în considerație și raționamentele anterioare, considerăm că scopul Curții Constituționale constă în asigurarea și protecția legalității constituționale.

Necesitatea obiectivă de respectare a principiului constituționalității ca un scop în activitatea de legiferare, cea judecătorească sau altă activitate practică configurează principalele sarcini ale curților constituționale. Respectiv, drept sarcini ale justiției constituționale, ale funcționării curților constituționale servesc asigurarea și protecția bazelor regimului constituțional, idealurilor și valorilor constituționale fundamentale. Potrivit *Constituției Republicii Moldova*, aceste valori și idealuri se dovedesc a fi suveranitatea poporului, integritatea și inalienabilitatea teritoriului statului, principiul separației puterii, recunoașterea și garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului în calitate de valori supreme, garantarea principiului autonomiei locale, respectarea principiilor și normelor de drept internațional și a tratatelor și convențiilor internaționale la care a aderat Republica Moldova ca parte a sistemului său de drept intern etc. [13, p. 201].

După cum susține G. Harutyunyan, Curtea Constituțională se instituie și funcționează în scopul apărării regimului constituțional, a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului, asigurării exercițiului direct al Constituției, adică în scopul respectării și asigurării valorilor politice și juridice fundamentale, statuate și garantate de Legea Supremă. Se poate afirma că Curtea Constituțională instituie autoritatea principală a puterii de stat, care efectuează permanent și oficial un monitoring constituțional și supraveghează limitarea puterii de stat în favoarea principiilor de drept [7, p. 44].

Scopul și sarcinile curților consti-

ționale sînt strîns legate de funcțiile justiției constituționale, adică de principalele direcții de activitate a curților, în care își găsesc realizarea, materializarea concretă. Realizarea funcțiilor justiției constituționale în cadrul statului de drept este posibilă doar prin intermediul exercitării atribuțiilor, competențelor curților constituționale, stabilite de Constituție și de legi organice speciale.

O viziune distinctă în acest sens atestăm la V. I. Ciharina [32, p. 245], potrivit căreia funcțiile reale ale Curții Constituționale trebuie căutate în activitatea practică a acesteia, care doar într-o formă foarte modestă este exprimată în normele dreptului pozitiv. Respectiv, domnia sa invocă cazul Curții Supreme din SUA, care dispune de următoarele funcții: funcția interpretării creative a Constituției; rolul de arbitru în ultimă instanță în cazul conflictelor politice; funcția de legitimare juridică și ideologică a activității organelor de stat.

Funcțiile și atribuțiile curților constituționale se află în aceeași legătură ca și scopul și sarcinile activității lor. De aceea, în cele ce urmează, vom studia funcțiile acestor instituții prin intermediul atribuțiilor de care dispun ele potrivit normelor constituționale și a legilor organice.

Pentru început, atenționăm că în doctrină nu există unanimitate în ceea ce privește funcțiile curții constituționale. Astfel, potrivit lui V. Pușcaș [12, p. 15], funcțiile Curții Constituționale sînt cele prevăzute de *Constituție*, *Legea cu privire la Curtea Constituțională* și *Codul jurisdicției constituționale*, și anume:

a) garantarea supremației Constituției;

b) asigurarea realizării principiului separării puterii de stat în putere legislativă, putere executivă și putere judecătorească;

c) garantarea responsabilității statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

Odată cu aceste funcții, V. Zubco, inspirîndu-se din doctrina românească, adaugă și funcția de elaborare a normelor de drept și cea de regularizare

și autentificare a schimbărilor politice sau a alternanțelor la putere [18, p. 15]. Argumentînd, domnia sa susține că privită prin prisma **funcției de elaborare a normelor de drept**, Curtea Constituțională este unica autoritate competentă să interpreteze Constituția (art. 135 lit. (b) din Constituție). Interpretînd Constituția, Curtea Constituțională formează doctrina dreptului constituțional și impune autorităților publice interpretarea Legii Supreme pe înțelesul ei prin hotărârile adoptate care sînt obligatorii pentru toți subiecții raporturilor de drept. Rolul Curții Constituționale în procesul de elaborare a normelor de drept este specific, deoarece Curtea influențează asupra procesului de creație legislativă prin anularea normei de drept [17, p. 1085].

Într-o altă viziune, se susține că justiția constituțională dispune de următoarele funcții [4, p. 298-299; 5, p. 58-59]:

a) pacificarea vieții politice, prin tranșarea conflictelor de ordin politic.

b) regularizarea și autentificarea schimbărilor politice sau a alternanțelor la putere, mai ales dacă asemenea schimbări sau alternanțe se produc într-o stare de tensiune ori în spiritul revanșei. Curtea Constituțională veghează astfel la păstrarea echilibrului constituțional, ea previne alternanțele contrastante, izbitoare, contribuie adeseori decisiv la păstrarea legilor noii majorități în cadrul constituțional aflat deasupra intereselor – efemere poate – ale grupurilor politice, „autentificarea” reformelor noii majorități dacă ele sînt conforme constituției, previne „victimizarea” fostei majorități, devenită minoritate.

c) consolidarea coeziunii societății politice, prin însumarea formelor de manifestare a tuturor segmentelor ei sub semnul „binelui comun” constituit ca reper axiologic cardinal în legea fundamentală. Prestigiul Constituției crește astfel proporțional cu activitatea Curții Constituționale.

d) „normativizarea” Constituției și prin aceasta imprimarea unei noi interpretări sau chiar a unei noi concepții în unele sau în toate ramurile dreptului.

e) protecția drepturilor și libertăților fundamentale, ca și a grupurilor minoritare, „constituie unul dintre principalele motive justificative ale controlului constituționalității și, istoricește, rațiunea instituționalizării controlului”.

f) „adaptarea” Constituției și stimularea evoluției ei, corespunzător mutațiilor propuse în sistemul social-politic, printr-o acțiune progresivă și coerentă de control al constituționalității, prevenind astfel schimbarea brutală a unei constituții prea rigide și la un moment dat anacronic.

În ceea ce ne privește, susținem poziția cercetătorului rus N. V. Vitruk [24], potrivit căruia curțile constituționale îndeplinesc următoarele funcții principale: interpretarea Constituției; controlul constituționalității; stabilirea competenței organelor puterii publice, protecția drepturilor și libertăților omului și cetățeanului.

Vorbind despre **interpretarea Constituției**, notăm că aceasta este una din funcțiile principale ale Curții Constituționale, mai ales în statele cu democrație tânără. Funcția dată se realizează prin intermediul tuturor atribuțiilor curții (interpretare casuală a Constituției) și prin atribuțiile speciale de interpretare oficială a Constituției la solicitarea subiecților competenți în cadrul unei proceduri speciale – de jurisdicție constituțională.

Rezultatul interpretării oficiale a Constituției se integrează organic în conținutul Constituției și chiar o completează, deoarece interpretarea în cazul dat nu se reduce doar la explicarea dispozițiilor constituționale, dar include și interpretarea lor, imposibilă fără apariția noilor dispoziții, care decurg nemijlocit din textul constituției (de aici și deosebirea dintre textul – litera și conținutul – spiritul constituției).

Interpretarea normelor constituționale înseamnă, de fapt, concretizarea lor, normele fiind analizate și detaliate în așa fel încât să se evite o contradicție între ele [1, p. 42].

În context, precizăm că aceasta este într-adevăr o funcție, dat fiind faptul că nu este vorba de interpretare înțeleasă ca un act de cunoaștere, ci este, după

cum s-au exprimat iluștri constituționaliști francezi „un act de voință” [2, p. 58-60]. Prin urmare, aceasta este o interpretare autentică ce se deosebește de interpretarea științifică sau doctrinară (o interpretare oficială legală, fiind prevăzută de lege [9, art. 4 alin. (1) lit. b])). Ea nu este expresia unei opinii, printre altele opinii, este produsul unei decizii prin care o dezbatere este tranșată [10, p. 74]. Curtea Constituțională astfel nu este un simplu interpret. În soluțiile pe care le dă ea este pusă deseori în situația de a formula exigențe.

Esențial este că, în toate cazurile, Curtea are exclusivitatea interpretării Constituției. Este, pe de o parte, consecința faptului că, prin poziția sa constituțională, Curtea nu face parte din structurile de putere ale celorlalte autorități publice, ce configurează puterea legislativă, executivă și judecătorească, iar, pe de altă parte, ca fiind garantul supremației Constituției, prin jurisprudența sa, asigură respectarea legalității constituționale, obligatorii pentru toate celelalte autorități publice [16, p. 34].

Trebuie să observăm că prin interpretare Curtea nu formează norme noi și primare, nu le modifică și nu le schimbă pe cele în vigoare. Prin interpretarea prevederilor constituționale pot fi formulate poziții de drept căroră Parlamentul le poate da un veșmînt legislativ sau pot fi aplicate așa cum le determină Curtea [12, p. 16].

Interpretînd dispozițiile Constituției, Curtea Constituțională pas cu pas, caz după caz, creează o ordine juridică constituțională [25, p. 101].

În același timp, interpretarea este deosebit de importantă și pentru „adaptarea” Constituției la condițiile de viață mereu schimbătoare. În acest sens, se susține că Constituția îndeosebi datorită caracterului său rigid, reprezintă un cadru de stabilitate ce nu ar fi, însă, posibil dacă interpretarea ei nu-i asigură suplețea necesară pentru adecvarea normei constituționale la condițiile, adesea alerte, ale schimbării.

Stabilitatea unor constituții – din care, poate, exemplul cel mai frapant

este cel al Constituției Statelor Unite ale Americii, adoptată în sec. al XVI-II-lea, aplicabilă și astăzi cînd Statele Unite au devenit cea mai puternică și bogată țară din lume – se explică printre altele, tocmai prin interpretarea normei constituționale ce a permis aplicarea ei în noile condiții ale evoluțiilor ulterioare pe care, incontestabil, legiuitorul constituant nu le-a putut avea în vedere și nici nu și le putea imagina. Constituția este, mai mult decît orice altă lege, un pariu cu viitorul în care rolul hotărîtor, în cîștigarea acestui pariu, îl are interpretul [10, p. 121].

Respectiv, prin intermediul funcției sale de interpretare a Constituției, Curtea Constituțională asigură stabilitatea Legii Supreme și continuitatea acesteia în timp.

Cea mai principală funcție a justiției constituționale se recunoaște totuși a fi **controlul constituționalității** [6, p. 445], adică verificarea corespunderii cu Constituția legilor și altor acte normative, a tratatelor internaționale, a hotărîrilor și activității demnitarilor, persoanelor cu funcții de răspundere și a organelor administrației publice, inclusiv și a organelor judiciare. Controlul constituționalității realizat de către curțile constituționale în sfera legislativă, și mai larg – normativă și în cea de aplicare a dreptului, este considerată a fi o funcție de restabilire (de protecție) a justiției constituționale orientată spre restabilirea constituționalității, ordinii constituționale [13, p. 203].

Volumul atribuțiilor curților constituționale pentru realizarea controlului constituționalității este diferit de la stat la stat.

Prin exercitarea funcției de control al constituționalității în sfera legislativă (normativă) curțile constituționale concomitent contribuie la procesul legiferării atît în direcția dezvoltării și perfecționării legislației (prin atribuțiile „negative” și într-o anumită măsură „pozitive”), cît și prin configurarea unor principii constituționale pentru procesul legislativ. Recunoașterea de către Curtea Constituțională a unei legi (a unor dispoziții din lege) ca fiind neconformă/contrară Constituției

presupune pierderea de către aceasta a forței sale juridice și excluderea ei din sfera juridică. În același timp, curțile constituționale pot face unele recomandări referitoare la noile reglementări, indicând caracterul, obiectul, conținutul acestora. Pozițiile juridice ale Curții Constituționale cuprinse în hotărârile acesteia reprezintă criteriile, parametrii unui „model” de reglementare pe viitor.

Este relevant în acest sens art. 79 alin. (1) din *Codul jurisdicției constituționale* [3], în baza căruia „Dacă la examinarea cauzei Curtea Constituțională constată existența unor lacune în legislație ce se datorează nerealizării unor prevederi ale Constituției, ea atrage atenția organelor respective, printr-o adresă, asupra lichidării acestor lacune” (pentru exemplu a vedea Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 22 din 05.09.2013 [8]). Respectiv, este destul de evidentă contribuția Curții la completarea lacunelor din legislație.

Privit din alt punct de vedere, controlul constituționalității hotărârilor și a acțiunilor înalților demnitari de stat, a organizării și activității partidelor politice și a altor asociații obștești, realizat de către Curtea Constituțională, este orientat atât spre restabilirea constituționalității, cât și în unele cazuri spre constatarea faptelor de încălcare a Constituției, a jurământului constituțional, comiterii de infracțiuni grave de către înalții demnitari (președintele statului, prim-ministru etc.), activității anticonstituționale a partidului politic sau a asociației obștești, care servește drept temei pentru demiterea din funcție, interzicerea sau sistarea activității partidului politic, a asociației obștești. În ultimul caz curțile constituționale exercită și o funcție de sancționare (Bulgaria, Armenia, Georgia, Moldova, Slovacia etc.) [13, p. 205].

Studiind detaliat problema rolului jurisdicției constituționale la realizarea răspunderii constituționale, V. A. Vinogradov accentuează că aceasta contribuie la soluționarea a numeroase probleme actuale de protecție a Constituției, precum: asigură

acțiunea normelor constituționale și sporește eficiența protecției acestora, sporește influența normelor constituționale asupra practicii constituționale, precum și asigură respectul față de constituție a subiecților raporturilor juridice de drept constituțional. Prin esența lor, curțile constituționale sînt concentrate prioritar pe aplicarea sancțiunilor de restabilire (măsuri de protecție). Cea mai răspîndită sancțiune constituțională aplicată de către aceste instituții este recunoașterea nevalabilității legilor ce contravin Constituției statului [22, p. 89].

Prin urmare, se poate susține că Curții Constituționale îi revine sarcina importantă de a fi și instanță de aplicare a măsurilor de răspundere constituțională [11, p. 17-20], fapt prin care i se accentuează valoarea și rolul deosebit în protecția Constituției și asigurarea legalității constituționale.

O altă funcție a justiției constituționale este **determinarea competenței organelor puterii publice**, delimitarea competenței și atribuțiilor între puterea centrală și cea locală în cazurile de conflict între acestea. Potrivit unor alte surse, funcția dată este numită **funcție de garantare a realizării principiului separării puterilor**, prin care Curtea Constituțională urmărește întotdeauna garantarea înfăptuirii separației, echilibrului puterilor în stat și respectarea competențelor ce sînt conferite diferitelor organe ale statului. Totodată, Curtea Constituțională asigură respectarea normelor constituționale de către fiecare dintre cele trei puteri și ea are o poziție de superioritate față de acestea, deținînd și locul de arbitru între puteri [17, p. 1084].

În Republica Moldova anume după crearea Curții Constituționale (în anul 1995) a apărut un mecanism real de protecție a Constituției și de prevenire a încălcării acesteia. Curtea constituțională a devenit un organ care în corespunde cu legea a primit dreptul de a restrînge activitatea puterii legislative și executive, un organ ce pretinde la rolul de arbitru deosebit, atât în relațiile dintre ramurile puterii, cât și în relațiile dintre stat și cetățean [28].

O funcție prioritară a justiției constituționale este cea de **protecție a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului** în baza plîngerilor cetățenilor și a altor persoane, în baza sesizărilor făcute de instanțele judecătorești, a ombudsmanilor, a procuraturii în legătură cu verificarea constituționalității legilor și a practicii de aplicare a dreptului prin care au fost încălcate drepturile și libertățile cetățenilor și a altor persoane.

Luînd în considerație faptul că omul, drepturile și libertățile acestuia sînt declarate în constituțiile noilor democrații ca fiind valori supreme, problema asigurării eficiente a protecției acestora capătă în prezent o importanță prioritară și fundamentală. De aceea tot mai mult se insistă asupra investirii curților constituționale cu atribuții de protecție a drepturilor și libertăților omului atît prin forme și modalități indirecte, în cadrul procedurilor de interpretare a Constituției, controlului abstract al constituționalității, cît și nemijlocit în baza plîngerilor individuale. Evident, susținem o asemenea poziție considerînd-o necesară pentru Curtea Constituțională din Republica Moldova, precum și pentru societatea noastră [15, p. 198; 14, p. 514].

În sistemul separației puterilor, Curtea Constituțională este unicul subiect al puterii, menit să afle echilibrul optim dintre interesul public și cel privat, să apere individul, societatea și statul față de atentatele neîntemeiate, să mențină o stare de protecție și siguranță a statutului constituțional al tuturor și fiecărui subiect al relațiilor sociale și juridice. Un asemenea moment decurge din însăși competența constituțională a Curții Constituționale ca unic organ investit cu dreptul de a interpreta Constituția și a aprecia în baza acesteia a practicii de reglementare juridică și de aplicare practică a normelor de drept [28].

În statele noilor democrații, curțile constituționale exercită și unele funcții suplimentare, intermediare prin așa atribuții ca: emiterea avizelor asupra modificării constituției (Moldova, Ucraina etc.), confirmarea rezultatelor

alegerilor șefului de stat, a parlamentului, rezultatelor referendumurilor (Armenia, Georgia, Moldova, Slovacia), constatarea circumstanțelor care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui statului sau interimitatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile (Moldova) etc.

În general, activitatea curților constituționale din cadrul statelor noilor democrații a avut un rol pozitiv în formarea instituțiilor democratice ale societății și a statului de drept, în realizarea principiului constituțional de respectare a drepturilor și libertăților omului și cetățeanului, în consolidarea standardelor juridice internaționale în sfera dată, în asigurarea suveranității poporului în diferitele sale forme. Strategia hotărârilor curților constituționale este orientată spre confirmarea principiilor și normelor de drept internațional [13, p. 206].

Justiția constituțională din cadrul tinerelor democrații tot mai mult devine un mijloc puternic de dezvoltare dinamică și stabilă a societății, de aprofundare a democrației și asigurare a demnității umane [15, p. 198]. Curțile constituționale au menirea de a nu admite concentrarea și uzurparea puterii de stat, de a asigura echilibrul dintre ramurile puterii, mecanismul frânelor și contrabalanțelor, funcționarea acestuia în baza dreptului și a supremației Constituției în sistemul juridic. Prin esență, acesta formează conținutul funcției social-politice a justiției constituționale. În contextul caracterizării, ei tot mai mult se pune accentul pe *funcția de pacificare* (de arbitraj, împăcare) a curții constituționale, a posibilității ei ca prin mijloace juridico-constituționale să soluționeze conflictele politice, drept rezultat acestea prezentându-se ca fiind garanți ai păcii politice, ai stabilității politice și integrării societății.

Un rol enorm curțile constituționale îl au în formarea statului social și a societății civile, bazate pe relațiile de proprietate privată și economie de piață, antreprenoriatul liber și libertatea concurenței, în combinare

cu protecția socială a cetățenilor, cu satisfacerea echitabilă a necesităților lor, momente ce formează conținutul *funcției socio-economice* a justiției constituționale.

Eficiența activității curților constituționale în mare parte depinde și de modul cum realizează *funcția de organizare și conducere internă*. Un element important din conținutul acestei funcții îl constituie studierea și generalizarea practicii justiției constituționale din statele contemporane, a experienței pozitive a curților constituționale din statele aflate la aceeași etapă de dezvoltare. Este evidentă necesitatea unei colaborări bi- și multilaterale dintre aceste instituții, dezvoltarea căreia nu trebuie să depindă de factori politici sau ideologici.

Justiției constituționale îi sînt recunoscute și *funcția de cunoaștere, prognozare, de educare și profilaxie*, care se exprimă prin faptul că curțile constituționale formează noi poziții juridico-constituționale, contribuie enorm la dezvoltarea teoriei generale a dreptului și a celor ramurale, teoriei constituției, a dreptului constituțional, a constituționalismului în ansamblu, contribuie la educarea juridică a deputaților, persoanelor cu funcții de răspundere, a populației în general.

În viziunea noastră, aceasta este o funcție deosebit de importantă, ce nu trebuie neglijată sau subestimată. În context, precizăm că respectarea legii și, respectiv, consolidarea legalității, este imposibilă fără educarea în societate a unei conștiințe juridice și culturi juridice [29, p. 199]. În cadrul acestui proces un loc distinct îi revine justiției constituționale, a cărei activitate de interpretare concretă și abstractă trebuie să faciliteze înțelegerea normelor constituționale, trebuie să aducă sensul adevărat al acesteia nu doar la cunoștința profesionalilor, ci și la cunoștința cetățenilor de rînd. Anume de înțelegerea adecvată a normelor constituționale, în mare parte depinde nivelul conștiinței individuale sau sociale în cadrul statului, dezvoltarea căreia inevitabil va contribui la ridicarea nivelului de cultură juridică în

societate și, respectiv, la consolidarea regimului legalității [19, p. 11].

Activitatea Curții Constituționale de înfăptuire a justiției constituționale în mod direct contribuie la dezvoltarea culturii juridice. Deoarece verificînd corespunderea actelor normative cu Constituția, ea nu doar exclude din circuitul juridic actele neconstituționale, dar și contribuie la înlăturarea neajunsurilor din practica creării dreptului și aplicării acestuia, la ridicarea culturii juridice, inclusiv a conștiinței juridice [21, p. 13-15].

Sub acest aspect, Curtea Constituțională este văzută ca un generator al ideologiei constituționale, creator al unei noi culturi constituționale, a noii concepții constituționale a individului și societății (elementul ideologic al constituționalismului) [20, p. 60].

În prezent, transformarea radicală a locului și rolului Constituției și a dreptului constituțional în cadrul societății democratice și a statului de drept aflat în devenire este indisolubil legată de educarea unei concepții constituționale și a unei conștiințe constituționale corespunzătoare [23, p. 156]. Prin urmare, Curtea Constituțională nu doar activ protejează Constituția și contribuie la asigurarea legalității constituționale, dar și dezvoltă dreptul constituțional [31, p. 111], inclusiv doctrina constituțională [15, p. 198].

Afirmarea Curții Constituționale în societatea noastră – este unul din cele mai importante fenomene din istoria constituționalismului autohton. Acesta a generat transformări profunde în gîndirea juridică și, respectiv, în doctrină. La moment, dezvoltarea în continuare a teoriei juridico-constituționale este imposibilă fără jurisdicția constituțională. Justiția constituțională a devenit un factor important al transformărilor din cadrul teoriei juridico-constituționale, al renovării acesteia, al renunțării la dogmele teoretico-ideologice vechi. Respectiv, funcționarea justiției constituționale permite nu doar interpretarea Constituției și a legilor, asigurarea legalității constituționale, dar și propagarea și dezvoltarea doctrinei constituționale,

ca element necesar al educației juridice a cetățenilor [30, p. 11-12].

Respectiv, conchidem că numai prin intermediul justiției constituționale, la moment este posibilă formarea unei anumite culturi constituționale și a conștiinței constituționale a cetățenilor și societății, ca cerință necesară pentru asigurarea legalității constituționale și edificarea unui stat de drept real și viabil.

Bibliografie

- Aramă E. *Controlul constituționalității legilor: istorie și actualitate*. Chișinău: Museum, 2000.
- Burdeau G., Hamon F., Troper M. *Droit constitutionnel*. Ed. 26me. Paris, 1999.
- Codul jurisdicției constituționale*, nr. 502-XIII din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 53-54, din 28.09.1995 (cu modificări și completări până în 18.04.2013).
- Deleanu I. *Drept constituțional și instituții politice*. Vol. I. București: Europa Nova, 1996.
- Arseni A. *Jurisdicția constituțională a Republicii Moldova*. Chișinău, 2000.
- Guceac I. *Curs elementar de drept constituțional*. Vol. II. Chișinău: S.n., 2004.
- Harutyunyan G. *Justiția constituțională, expresie a esenței statutului de drept și a constituționalismului*. În: Justiția constituțională: actualitate și perspective. Conferință internațională consacrată aniversării a 10-a a Curții Constituționale a Republicii Moldova. Responsabil de ediție V. Pușcaș. Chișinău: Cartdidact, 2005.
- Hotărîrea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituționalității unor prevederi referitoare la imunitatea judecătorului* (Sesizarea nr. 32a/2012), nr. 22 din 05.09.2013. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 276-280 din 29.11.2013.
- Legea cu privire la Curtea Constituțională*, nr. 317 din 13.12.1994. În: Monitorul Oficial, 07.02.1995, nr. 8.
- Muraru I., Constantinescu M., Tănăsescu S., Enache M., Iancu Gh. *Interpretarea Constituției. Doctrină și practică*. București: Lumina Lex, 2002.
- Muruianu I. *Instanța răspunderii constituționale: determinări conceptuale*. În: *Legea și Viața*, 2011, nr. 8.
- Pușcaș V. *Curtea Constituțională – unicul subiect de interpretare oficială a Constituției*. În: Justiția constituțională în Republica Moldova, 2010, nr. 3.
- Railean P. *Funcțiile Curții Constituționale într-o societate democratică*. În: Importanța instituțiilor democratice în asigurarea drepturilor omului, Materialele conf. teoretico-științifice internaționale, 27-28 decembrie, 2010, mun. Bălți. Chișinău, 2011.
- Railean P. *Mecanismul jurisdicțional de asigurare a legalității în statul de drept*. Chișinău: S.n., 2015.
- Railean P. *The role of constitutional review in the process of building the rule of law – experience of the Constitutional Court of the Republic of Moldova*. In: The past and the future of the constitutional review in new democracies, international conference organized by the Constitutional Court of Georgia, Batumi, 25-26.06.2011. *Constitutional Law Review*, 2012, nr. 5.
- Vida I. *Forța juridică a interpretării Constituției*. În: Justiția constituțională: actualitate și perspective. Chișinău: Cartdidact (Tipografia „Reclama”), 2005.
- Zubco V. *Funcțiile Curții Constituționale*. În: Dezvoltarea constituțională a Republicii Moldova la etapa actuală. Materialele conferinței științifico-teoretice internaționale din 22-23 septembrie 2004 (mun. Bălți). Chișinău, 2004.
- Zubco V. *Funcțiile Curții Constituționale*. În: Justiția constituțională, 2004, nr. 4.
- Батеева Е.В. *Законность и конституционная юстиция в современной России*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003.
- Бондарь Н.С. *Конституционное правосудие – генератор «живого» конституционализма (в контексте практики Конституционного Суда РФ)*. В: *Constitutional Values as factors for the stability of democratic regime*, International Conference Chishinau, 22-23 July 2009.
- Василевич Г.А. *Эффективнее конституционный контроль – выше правовая культура в обществе*. В: Бюллетень нормативно-правовой информации, 2002, № 13.
- Виноградов В. *Конституционное правосудие: проблемы реализации мер конституционно-правовой ответственности*. В: Конституционное право: Восточноевропейское обозрение, 2002, nr. 4 (41).
- Витрук Н.В. *Конституционное правосудие в России (1991-2001 гг.): Очерки теории и практики*. Москва, 2001.
- Витрук Н.В. *Цель, задачи и функции конституционного правосудия в государствах новой демократии*. В: «Конституционное Правосудие» Вестник Конференции органов конституционного контроля стран молодой демократии, 2002, № 2 (16). [электронный ресурс]: <http://www.concourt.am/hr/ccl/vestnik/> 2.16-2002/vitruk.htm. (accesat la 22.04.2017).
- Курис Э. *О стабильности конституции, источниках конституционного права и мнимом всемогуществе конституционных судов*. В: Конституционное правосудие. Ереван, 2004, nr. 3(48).
- Марокко Н.А. *Функция защиты основных прав и свобод человека и гражданина в контексте реализации полномочий Конституционного Суда Российской Федерации*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2009.
- Мартыничук Е.Г. *Национальная конституционная юстиция. Проблемы теории и практики*. Кишинев, 2000.
- Пулбере Д. *Воздействие конституционной юрисдикции на общество*. В: *Influential Constitutional Justice: its influence on society and on developing a global human rights jurisprudence*, World Conference on Constitutional Justice. Cape Town, 23–24 January 2009. [resurs electronic]: http://www.venice.coe.int/WCCJ/Papers/MDA_Pulbere_RUS.pdf. (accesat la 23.04.2017).
- Райлян П., Костаки Г. *Роль конституционного правосудия в обеспечении законности в правовом государстве*. В: Мемлекеттік басқару және қызмет – Государственное управление и государственная служба, 2013.
- Райлян П., Костаки Г. *Роль конституционного правосудия в обеспечении законности и повышения правовой культуры общества*. În: *Legea și Viața*, 2014, №3.
- Тодыка Ю.Н. *Конституционные основы формирования правовой культуры*. Харьков: РАЙДЕР, 2001.
- Чехарина В.И. *Конституционное правосудие*. В: Юридическая конфликтология. Отв. ред. В.Н. Кудрявцев. Москва, 1995.
- Muraru I., Constantinescu M. *Curtea Constituțională a României*. București: Albatros, 1997.

DESPRE AUTOR /
ABOUT AUTHOR

RAILEAN Petru, doctor în drept, lector universitar,
Universitatea de Studii Europene din
Moldova

RAILEAN Petru, doctor of
Philosophy (PhD),
university lecturer University of
European Studies of Moldova
e-mail: railean.petru48@mail.ru